

integrity. The knowledge of believing man directs her activity to religion as a system in that existence of believing man is certain and envisaged. Due to the peculiarities of the formation of consciousness and discusses its characteristics such as «illusory», «fantasy» the main features of religious outlook are analyzed. Particular attention is given to «a transformed forms» of consciousness.

Key words: man, consciousness, religious world outlook, life, activity, social environment, illusion, fantasy, nature, culture, values

Одержано редакцією 29.03.2017
Прийнято до публікації 07.06.2017

УДК 1(091)(477)+811.161.2

СПВАК Володимир Васильович,
кандидат філософських наук, докторант
Національної музичної академії України
імені П. І. Чайковського,
e-mail: vova3006@ukr.net

УЯВЛЕННЯ ПРО «БЛАЖЕНСТВО» ЯК ВИД ЩАСТЯ В ПРОПОВІДЯХ АНТОНІЯ РАДИВИЛОВСЬКОГО

Стаття присвячена дослідженню уявлень про блаженство в проповідницькій спадщині Антонія Радивиловського. Показано, що на прикладі уявлень про блаженство в текстах Антонія Радивиловського ми можемо спостерігати процес формування морально-етичної парадигми української духовної культури епохи бароко. Встановлено, що у творчості Антонія Радивиловського відбилися сформовані Отцями Церкви три аспекти розуміння блаженства: едемського, небесного та земного. Повторюючи ці ідеї, Антоній Радивиловський намагається надати їм оригінального звучання й форми, додаючи до них власні міркування та насичуючи їх ідеями запозиченими з античної традиції. Так, описуючи едемське блаженство Антоній Радивиловський вдає з нього втрачений через гріх «золотий вік», активно використовуючи цей образ для моральних повчань. Небесне блаженство проповідник наповнює образами земного щастя та його благ, а земний блаженний отримує виразні риси античного мудреця, що пізнав себе, світ та сферу божественного. Антоній Радивиловський розділяє ідею обраності людей до блаженного життя на землі та небесах, однак не приймає фаталістичного її розуміння, стверджуючи активну роль людини у здобутті блаженства.

Ключові слова: українська філософія, щастя, блаженство, бароко, проповідь.

Постановка проблеми. Проблема щастя належить до основних у вітчизняній морально-етичній думці епохи бароко. Тож дослідження уявлень про щастя українських церковних мислителів XVII ст. є досить актуальним.

Розгляд текстів церковних авторів епохи бароко вказує, що їх розуміння щастя є багатоаспектним. Щастя тлумачилося ними, як: «благословенність» доброго християнина, що супроводжувалась духовним багатством чеснот та зовнішнім благополуччям; земне щастя, пов'язане з володінням «світськими» благами; радість; посмішка фортуни тощо. Всі ці розуміння досить часто накладалися одне на одне та змішувались у єдиному сюжеті морального повчання, що ускладнює їх розмежування і осмислення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Категорія щастя не раз привертала увагу вчених, що сприяло формуванню феліцитагогічних студій, як самостійного напрямку досліджень. Фундаментальними працями з історії категорії щастя є дослідження В. Татаркевича [1] та Дерріна Макмехона [2]. Різним аспектам уявлень про щастя мислителів минулого присвятили свої праці Деніс Бредлі [3], М. Хорьков [4], Еріка Такер [5] та ін. Однак, ці дослідження не дають нам уявлень про розуміння щастя українськими церковними мислителями епохи бароко.

Панівний в епоху бароко церковний погляд на щастя в основному стверджував непевність земного щастя. Останнє розглядається лише як проміжна мета по відношенню до блаженства Царства небесного, вищість якого залишалась незаперечною [6]. Цьому «вищому» розумінню щастя, як блаженства ми присвятимо дане дослідження, адже охопити в межах однієї статті всі аспекти феліцитарного концепту неможливо.

Мета статті. Метою нашого дослідження є аналіз особливостей тлумачення поняття «блаженство» у проповідницькій спадщині Антонія Радивилівського.

В якості основного джерела для аналізу нами було обрано рукописні та друковані проповіді Антонія Радивилівського з його збірок «Вінець Христов...» та «Огородок...». Вибір цих текстів обумовлений, як показовістю самого автора – церковного інтелектуала «могилянського кола», так і значною насиченістю його текстів філософською морально-етичною складовою.

Виклад основного матеріалу. Найвищий ступінь суб'єктивного переживання щастя в релігійному дискурсі позначається лексемою блаженство, яка досить часто виступає дублетом поняття щастя.

В грецькій мові дана категорія передавалася терміном μακάρια, в латинській beatitudo, а в наслідок їх перекладу з'явилася церковнослов'янська лексема блаженство та її однокореневі відповідники [7].

Саме ж слов'янське слово «блаженство» походить від «благо», тобто, традиційно тлумачиться як залученість до блага. Так само, в давньогрецькій філософії поняття блаженства співвідноситься з розвитком вчення про природу блага. Залежно від контексту вживання цього поняття, блаженство тлумачилось як буття богів та посмертне існування душ окремих людей, безтурботне й незворушне життя мудреця-філософа, який наблизився до божественного буття тощо. У релігійному дискурсі християнства лексема «блаженство» пов'язується з нормами праведності та свідчить про отримання «духовних дарів» від божества. Так чи інакше, блаженство завжди виступає як стан вищого духовного задоволення та нескінченної радості, що у відповідності до вчення Августина було доступне людині в Едемі, буде доступне на небесах та може, в обмеженому вигляді, досягатись на землі праведниками.

В спадщині Антонія Радивилівського містяться згадки про всі окреслені Блаженим Августином види блаженства: едемське, небесне та земне. Про перший вид блаженства проповідник пише, що Адам був щасливим та блаженим поки перебував в раю, бо мав мир з Богом та самим собою [8, арк. 319 зв.]. Проповідник згадує про особливості едемського блаженства, зокрема, в райському саду людям були доступні всі блага світу: «Першій продкове наши Адамъ й Єва, зоставали в Раю на місці беспечномъ, в щасливости вшелякой опльваючомъ, а зоставали всіми достатками й дарами Божеими обдарены» [8, арк. 482 зв.], тож вони мали можливість вести щасливе, безтурботне життя. Серед інших благ, перші люди володіли досконалим здоров'ям та душевними благами, втілюючи в собі античний ідеал тілесної та духовної гармонії: «Господь Бог (праві) сотворилъ першого чоловіка в совершенной моцы й кріпості ведлугъ тіла, й в совершенной сили й добродетелехъ ведлугъ души» [8, арк. 482 зв.]. Таку досконалість Антоній Радивилівський називає щастям: «Быти сильнымъ, чирствымъ, здоровымъ, чи то не великая щасливість? был тымъ всімъ от Бога обдаренный Адамъ. быти розныхъ добродітелей дарами збогаченымъ, чи то не великая щасливість // человеческая. Быль оными ущедренный отъ Бога Продок наш Адамъ» [8, арк. 482-482 зв.].

Однак, ця «перша щасливість» була втрачена людиною внаслідок гріхопадіння, проповідник пише: «Чи долгожь продокъ нашъ Адамъ, тоей заживаль щасливости? чи долго з Богом й Агглами зоставаль в мирі? чи долго розумъ его Богу, розумови его воля, воли пожадливість, духови тіло... послушными были? недолго. бо яко захотіль взыйти выше... зступилъ з місца щасливости на місце вшелякого нещастя...» [8, арк. 320]. Через своє прагнення зрівнятися з Богом («хтивость годности»), Адам та Єва втратили райське блаженство «але гды за поущенієм діаволскимъ, й за намовою тоєю: Будете як бози, І відуще добро й зло; того високого Божого титулу хтиве пожадали... ажъ й на місце такъ беспечное й веселое Райское утратили, й вшелякой его щасливости й достаткові... чужими зостали» [8, арк. 482 зв.].

Таким чином, «перша щасливість», вид блаженства, що мав місце до гріхопадіння характеризувалася володінням всіма матеріальними й тілесними благами, а також духовними чеснотами й благами, в тому числі й «богоспілкуванням». Це блаженство перших людей, що поступається небесному, однак значно вище за можливе земне щастя, втрачене людьми й сприймається проповідником, як образ давнього втраченого «золотого віку». Антоній Радивилівський в дусі проповідницького жанру використовує образ втраченого райського блаженства з повчальною метою, як урок для перестороги від можливих гріховних вчинків.

Вищим ступенем блаженства, якого для людини можливо досягти в майбутньому, є блаженство небесне. Природно, що для ченця Антонія Радивилівського, небесне блаженство («блаженство вічне», «Сладость небесная»... [8, арк. 213, 295], «вічне щастя» [9, арк. 812 зв.]) вважається вищим ступенем щастя, якого стаються гідними після смерті праведники.

На небі людині будуть доступні всі блага у їх максимальному вигляді і навіть більше, небесне щастя є істинним на відміну від земного, яке часто є оманюю. З цього приводу проповідник пише: «Гды теды... на сёмь світі щасте з нещастем, веселе з плачёмь... завшеся лучить, то где маёмь шукати... такового щастя, с которымъ нігдыся нелучить нещасте?... в небі... что ся ткнетъ щастя без нещастя, ано тамъ щасливая вічність й вічная щасливість» [10, с. 1029].

Людська душа прагне цього блаженства через що ніколи не буває задоволена – «Чи не терпимо на сёмь облудномъ світі великаго правдивой радости гладу? чи не терпимо правдивого щастя й веселя недостатку? терпимо» [10, с. 1030]. Щодо змістовного наповнення такого правдивого щастя, проповідник, традиційно для релігійної літератури, констатує його невимовність в порівнянні з земними благами [9, арк. 812 зв.]. Так, Антоній Радивилівський пише, що праведник, який полюбив Господа, отримає на небі вічне життя й блага яких ніхто не мав й не міг мати: «Кто всімъ серцемъ своимъ, всею душею своею, й всею мыслію своею любить Господа Бога, той въ Царствіи Небесномъ от него одержить вінецъ живота, той такихъ доступить добръ, якихъ тутна земли ніколи немілъ, й міти бы не могль, хочъ бы найдолшей жилъ... Чтося ткнетъ одержаня вінца живота, мовить Іаковъ святий: Блаженъ мужъ иже претерпитъ искушеніє, злиє искушенъ бывъ, пріймуєть вінецъ жизни, егоже обіща Богъ любящимъ его. Чтося ткнетъ одержаня добръ, якихъ тутъ на земли нігды небыло, німашъ й небудеть; мовить Павелъ святий: Яже око невидит, й ухо неслыша, й на сердце чоловіку невзыйдоша, яже уготоваль Богъ любящимъ его. Міти в Небі самого Бога за державу, й за все чого будетъ прагнути сердце чоловічское» [8, арк. 227 зв.].

Однак, для унаочнення морального повчання, що було необхідне для кращого пояснення пастві переваг правильної поведінки, часом проповідник надає небесному блаженству цілком земного наповнення, вдаючись до «олюднення небес», наповнення сакрального простору зрозумілим для некомпетентної в богословських тонкощах людині змістом, характерним для повсякденних уявлень про щастя. Таке небесне блаженство набувало в текстах Антонія Радивилівського вигляду цілком земного щастя, але вічного та в максимально можливому (й навіть неможливому для земних умов) вигляді.

Так, посилаючись на Августина проповідник пише: «поспшаймо до Неба сердцемъ й умысломъ; відаючи же... тамъ богатства, чести й слава не подлежат отмене: в чомъ ся колвекъ кохаєть сердце наше, в чомъся кохають очи, уши й инныи смысли, все тамъ высменитшимъ способомъ зажити можемъ... Въ небі єсть что колвекъ любите, чого колвекъ желаете. Если утшаєт чоловіка пієнкность// Просвітається Праведници яко солнце, если прудкость, кріпость, волность; подобны будутъ Аггломъ. Если утшаєт долгій й здоровый животъ, тамъ єсть здоровая вічність, й вічне здоровіє, бо Праведници въ віки живутъ. Если укріпляетъ насыщеніє, Насытятся ввєгда явится слава Господня. Если утшаєть напитокъ, Упіются от обилия дому его. Если музыка, тамъ Аггли без конца співають. Если премудрость, всі будутъ премудрыми й разумными. Если утшаєт чоловіка на сёмь світі честь, слава й багатство; в Небі всі будутъ честны, славны й богаты...» [8, арк. 67 зв.-68]. З даного фрагменту ми можемо також зрозуміти перелік благ, які, на думку проповідника, приносять щастя людині: краса, сила, свобода, здоров'я, саме життя, тілесні втіхи (їжа, напої,

музика), мудрість, честь, слава, багатство тощо. Ці блага (добра щастя), що на землі є мінливими або здатні збити людину з істинного шляху, в небі будуть доступні завжди і давати чисту насолоду. В іншому місці, знову цитуючи Августина, Антоній Радивилівський надає цим благам сакрального значення, відзначаючи, що всі земні блага замінить сам Господь, що буде виступати в ролі небесних багатств, честі, слави тощо: «Бог буде підпорою его, если захочеть богатства, чести, славы, счастья, живота; Богъ будетъ и богатствомъ, и честію, и славою, и счастьемъ, и животомъ его» [8, арк. 228].

Святі праведники є щасливими, оскільки обрані Богом для щастя – «избраннии щаслившии» [8, арк. 106-106 зв.], на таку людину звернув увагу Бог, який дивиться на неї «веселим оком» [8, арк. 110], – пише проповідник. Розмірковуючи про блаженність святих, зокрема мучеників, Антоній Радивилівський називає їх благословенними та вказує на те, що вони були передвічно передбачені Богом до вищого щастя (небесного блаженства) – «Если кто зъ мчниковъ стыхъ часу мчнія своего такъ добрымъ подвигомъ віры подвизался для наслідствія Црствія Нбсного и его неизреченныхъ добръ и роскошей которые Бгъ еще предъ віки каждому зъ избранныхъ до Црствія Нбсного наготоваль» [11, с. 1471]. Проте, проповідник зауважує, що передбачені вони були саме через їх вільний вибір на користь «духовного подвигу». Тож, кожен святий мученик отримав блаженство через те, що проявив подвиг: «мужественно и скоро свій добрый подвигъ віры въ добываню онаго небесного Іерслиму отпраоваль, же презъ конечное претерпеніе въ мукахъ впадши въ оный всякихъ добр, роскошей, славы и Блженства вічнаго въ немъ участникомъ зосталь... мужественный и скорый былъ въ добрымъ подвизі Віры, для осягненя славы и блаженства вічнаго» [11, с. 1476].

Тож, Антоній Радивилівський відкидає фаталістичне сприйняття блаженності християнина, як прояву виключно Божої волі, та стверджує провідне значення свідомого, вільного (хоч і передбаченого Богом) вибору людини на користь істинного щастя. Дана теза підтверджується й тим, що відповідальність за нещастя й втрату небесного блаженства й «добр вічних» перекладається на самого грішника: «О несчастливый чоловіче! признати мусиш тое, жесь коли грішил й кривду чинил іншим, отважилеся на утрату добръ твоихъ, далеко болшихъ, бо всі добра Небесные чрезъ гріхъ утратиль...» [8, арк. 523]. Так само, у владі людини з Божою поміччю виправити ситуацію покаянням та добрими справами, що можуть мати характер жертви: «якось былъ отважный на утрату добръ вічныхъ гды грішили, так тепер маешь быти отважнымъ на утрату добръ дочасныхъ гды покутуеш!» [8, арк. 523 зв.].

Таким чином, людина за Божим обранням та своїм вибором може досягти небесного та земного блаженств. Щодо останнього, то воно в текстах Радивилівського виступає як вищий ступінь земного щастя, що досягається за життя «добрим християнином», має відношення до «споглядального» способу життя, свободи, вільного нехтування «земними спокусами» заради духовних благ та майбутньої небесної нагороди. Таке блаженство розглядається як проміжний етап на шляху до вищого блаженства.

Одним із засобів досягти земного блаженства та звільнення від скорботи є послух божественній волі, пише проповідник посилаючись на Сенеку: «быти послушнымъ Богу, есть то быти на волности, хочешъ быти волнымъ от скорби, служи Богу... жадного праві немаш болшого зла, яко непослушнымъ быти Бгу, чили не відаешъ члче, же имъ кто барзій есть послушны Бгу, тымъ болшую от него одержит ласку?» [11, с. 510].

Блаженна людина всі свої здібності застосовує для слави Божої та отримає за це вищу нагороду, в цьому й полягає її щастя: о щасливый, о Благословенный есте, что взявши от Христа Спасителя противу силі своей тыи таланты, оними купчите ку славі Божей, ку спасенію самыхъ себе й ближнихъ» [8, арк. 233 зв.]. Однією з ознак блаженної людини та одночасно умовою досягнення блаженства є мудрість, що є Божим даром та допомагає «догодити Богу». З цього приводу Антоній Радивилівський пише: «о якъ щасливые вы есте, которые в себі маєте мудрость, она албовімъ много вам помагает, же Бога хвалити можете...» [8, арк. 223 зв.]. Також мудрість досягається наукою і служить запорукою «блаженності» мудреця, оскільки через науку людина пізнає божественні речі й стає ближча до Бога,

споглядаючи його розумом – «барзо есть потребное Христіяномъ Пренасвятейшей Троицы познане: поневажь Науки нашей, й Віры есть головою, причиною, й початкомъ вічної щасливости й Благословенія» [10, с. 132]. Тут проповідник передає сформований античністю та християнізований схоластиком образ блаженного мудреця, що пізнав «божественні і людські речі». Умовою та результатом такого пізнання є плекання різних моральних чеснот, що є ознакою блаженної людини.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Таким чином, у творчості Антонія Радивиловського відбилися сформовані Отцями Церкви три аспекти розуміння блаженства: едемського, небесного та земного. Повторюючи ці ідеї, зокрема, активно посилаючись на Августина, Антоній Радивиловський намагається надати їм оригінального звучання й форми, додаючи до традиційних ідей про ознаки й зміст цих видів блаженства власні міркування та насичуючи їх ідеями, запозиченими з античної традиції. Так, описуючи едемське блаженство, Антоній Радивиловський вдає з нього втрачений через гріх «золотий вік», активно використовуючи цей образ для моральних повчань. Небесне блаженство проповідник наповнює образами земного щастя та його благ, а земний блаженний отримує виразні риси античного мудреця, що пізнав себе, світ та сферу божественного. Антоній Радивиловський розділяє ідею обраності (благословенності) людей до блаженного життя на землі та небесах, однак не приймає фаталістичного її розуміння, стверджуючи активну роль людини у здобутті блаженства і врахуванні цієї активності Господом при здійсненні Його вибору. Подальші дослідження поставленої проблематики видаються достатньо перспективними і потребують подальшої уваги.

Список використаної літератури

1. Татаркевич В. О счастье и совершенстве человека / В. Татаркевич. – М.: Прогресс, 1981. – 368 с.
2. McMahon, Darrin. A History of Happiness / Darrin McMahon. – New York: Grove Press, 2006. – 544 p.
3. Bradley, Denis. Aquinas on the Twofold Human Good: Reason and Human Happiness in Aquinas's Moral Science / Denis Bradley. – Washington: Catholic University of America Press, 1997. – 610 p.
4. Хорьков М. Л. Coincidentia oppositorum и aeterna felicitas: философско-богословский синтез или параллелизм традиций? / М. Л. Хорьков // Вестник Ленинградского государственного университета им. А. С. Пушкина. – 2009. – № 3. – С. 26-35 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://cyberleninka.ru/article/n/coincidentia-oppositorum-i-aeterna-felicitas-filosofsko-bogoslovskiy-sintez-ili-parallelizm-traditsiy>
5. Tucker, Ericka. Diversity and Felicity: Hobbes's Science of Human Flourishing. / Ericka Tucker // Science et Esprit. – 2016. – № 68/1. – P. 35-47.
6. Кошелева О. Е. Ракурсы «щастья» в России XVII-XVIII веков / О. Е. Кошелева // Казус. Индивидуальное и уникальное в истории. – Вып. 4. – М.: ОГИ, 2002. – С. 108-117 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://ec-dejavu.ru/h/Happiness_Russia.html
7. Воркачев С. Г. Счастье как лингвокультурный концепт / С. Г. Воркачев. – М.: ИГДГК «Гнозис», 2004. – 192 с.
8. Радивиловський Антоній. «Вінець Христов...» / Антоній Радивиловський. – К.: Друкарня Києво-Печерської Лаври, 1688. – 554 арк.
9. Радивиловський Антоній. «Огородок...». Рукопис. – Книга 1 / Антоній Радивиловський, І. Р. ЦНБУ ім. В. І. Вернадського. – П. Ник. М. П. 560. т. 1. кн. 1. – 955 арк.
10. Радивиловський Антоній. «Огородок...» / Антоній Радивиловський. – К.: Друкарня Києво-Печерської Лаври, 1676. – 1128 с.
11. Радивиловський Антоній. «Вінець Христов...». Рукопис / Антоній Радивиловський, І. Р. ЦНБУ ім. В. І. Вернадського. – П. Ник. М. П. 560. т. 2. – 1615 с.

References

1. Tatarkevich, V. (1981). *On the happiness and perfection of man*. Moscow: Progress (in Russ.)
2. McMahon, Darrin (2006). *A History of Happiness*. New York: Grove Press.
3. Bradley, Denis. (1997) *Aquinas on the Twofold Human Good: Reason and Human Happiness in Aquinas's Moral Science*. Washington: Catholic University of America Press.
4. Khorkov, M. (2009). Coincidentia oppositorum и aeterna felicitas: Philosophical-theological synthesis or parallelism of traditions? *Vestnik Leningradskogo gosudarstvennogo universiteta im. A. S. Pushkina (Bulletin of the Leningrad A. S. Pushkin State University, 3, 26-35*. Retrieved from: <http://cyberleninka.ru/article/n/coincidentia-oppositorum-i-aeterna-felicitas-filosofsko-bogoslovskiy-sintez-ili-parallelizm-traditsiy> (in Russ.)
5. Tucker, Ericka. (2016). Diversity and Felicity: Hobbes's Science of Human Flourishing. *Science et Esprit, 68/1, 35-47*.
6. Kosheleva, O. (2002). Perspectives of "happiness" in Russia of XVII-XVIII centuries. *Kasus. Individualnoie I unikalnoe v istorii (The Casus. Individual and unique in history), 4, 108-117*. Retrieved from: http://ec-dejavu.ru/h/Happiness_Russia.html (in Russ.)

7. Vorkachev, S. (2004). *Happiness as a linguistic culture concept*. Moscow: ITDGK "Gnosis" (in Russ.)
8. Radyvylovskiy, A. (1688). *The Crown of Christ*. Kyiv: Typography of Kiev-Pechersk Lavra (in Ukr.)
9. Radyvylovskiy, A. (1671). *Ohorodok, I, I*. Kyiv: Manuscript (in Ukr.)
10. Radyvylovskiy, A. (1676). *Ohorodok*. Kyiv: Typography of Kiev-Pechersk Lavra (in Ukr.)
11. Radyvylovskiy, A. (1688). *The Crown of Christ, 2*. Kyiv: Manuscript. (in Ukr.)

SPIVAK Volodymyr Vasyliovych,
Candidate of Sciences (Philosophy),
Postdoctoral student,
Tchaikovsky National Music Academy of Ukraine,
e-mail: vova3006@ukr.net

THE VISION OF "BLISS" AS A TYPE OF HAPPINESS IN ANTONIY RADIVILOVSKIY'S HOMILETICS

Abstract. *Introduction. The article is devoted to the research of visions about bliss as a type of happiness in the homiletics heritage of Antony Radivilovskiy. This topic is an integral part of moral-ethical teaching of Ukrainian thinkers of baroque epoch. The research of it should give us more solid vision about moral philosophical part of Ukrainian spiritual culture of the 2d half of the 17th century. Purpose. The purpose of our research is the analysis of interpretation specifics of the bliss concept in the Antony Radivilovskiy's homiletics heritage. Methods. Methodological framework of the research are general scientific methods of analysis and synthesis, contextual and genetic approaches, hermeneutic method. Results. It was established that three aspects of understanding of bliss defined by Church Fathers were reflected in the work of Antony Radivilovskiy: edenic, heavenly and earthly. Repeating these ideas, Antony Radivilovskiy tries to give them the freshness of sound and form by adding his own thoughts to them and giving them ideas borrowed from antique tradition. Antony Radivilovskiy divides the idea of people's chosenness for the blessed life on earthly and heavenly, however he doesn't accept fatalistic understanding of it, establishing an active role of people in achieving the bliss. Originality. For the first time, the vision of Ukrainian Church thinkers of the baroque epoch about bliss as a type of happiness was researched, taking texts of Antony Radivilovskiy as an example. Conclusion. We can observe the process of forming of moral-ethical paradigm of Ukrainian spiritual culture of the baroque epoch, taking visions of Antony Radivilovskiy about bliss as an example. The research of the visions of Antony Radivilovskiy about bliss showed the potential of further study of integral parts of the general happy life concept.*

Key words: *Ukrainian philosophy, happiness, bliss, baroque, homiletics.*

*Одержано редакцією 12.03.2017
Прийнято до публікації 07.06.2017*

УДК 111.1 (09)

БОРИСОВА Татьяна Викторовна,
кандидат философских наук,
доцент кафедры философии и политологии
Днепропетровской национальной
металлургической академии Украины,
e-mail: tborisova78@mail.ru

МЕТАФИЗИКА «УМИРАНИЯ» В РАБОТЕ Л. КАРСАВИНА «ПОЭМА О СМЕРТИ»

Центральной проблемой метафизических размышлений является вопрос о природе и сущности феномена смерти. Определение ее онтологического, гносеологического, феноменологического, аксиологического и культурологического статуса делает возможным связать этот феномен со всеми важными трансцендентными и имманентными аспектами бытия индивида. Установлена связь «метафизики умирания» с вопросами творчества, страха, Бога, любви, трагедии и греха. Определено, что богословское измерение проблемы смерти в работах русского мыслителя выявляет специфику